

DAGENS FRÅGOR

I Skölds »Dom, som tänker bli statsråd, ska inte göra uttalanden», skugga. sade en gång Edvard Lithander — Sir Edward — i andra kammaren. Han sade det som vanligt med en glimt i ögat, men där ligger åtskilligt i satsen.

I varje fall har nyutnämnda statsrådet och chefen för inrikesdepartementet anledning att begrunda den lithanderska tesens underfundiga visdom. Jur. doktor Gunnar Hedlund, bondeförbundets ledare, har nämligen »gjort uttalanden». Och olyckligtvis ligga de helt nära i tiden. De ur nuets synpunkt pinsammaste kunna lokaliseras till andra kammarens protokoll för den 5 sistlidne maj. Var det underligt, att oppositionens talare i bildebatten den 24 oktober använde sig av dem? De äro ju inte mer än människor de heller.

Vad var det då dåvarande oppositionsmannen herr Hedlund i Rådom hade att säga om straffbeskattningen av motorismen? Det kan räcka med ett par citat:

»De äldre personbilarna kunna med ett visst fog sägas vara ett slags folkbilar, eftersom det ofta är personer med lägre inkomster, som köpa begagnade sådana till relativt låga priser. Skulle fordonsskatten fördubblas, komma många sådana personer att icke längre få råd att hålla sig med bil, trots att de mycket väl skulle behöva detta för resor mellan hemmet och arbetsplatsen i de fall, då inga andra kommunikationsmedel finnas att tillgå. För många förvärvsarbetande personer är bilen oundgänglig för deras yrkesverksamhet. Kan det då vara klokt att försvåra deras användning av bilarna genom att lägga dubbel skatt på dessa?»

Det var ju inte roligt att ha sagt detta i maj och fyra månader senare — såsom ett av de många, intet ont anande offren för herr Skölds blixtoffensiv — nödgas medverka till åtgärder just av denna betänkliga beskaffenhet.

Än mera penibel för herr Hedlund förefaller dock följande erinran vara — framförd av herr Hjalmarson. I den nämnda debatten — den 5 maj alltså — sade Gunnar Hedlund vidare: »Regeringens bristande samförståndsvilja beror väl på, att regeringspartiet är litet för starkt representerat i riksdagen.» Det frågades ej utan fog: När detta var fallet den 5 maj, hur skall samförståndsviljan då se ut i dag med det »breddade regeringsunderlaget?»

Dignande under en dylik belastning, senare utökad med ytterligare citat, hade herr Hedlund naturligtvis svårt att komma ur startgroparna. Eller med andra ord: Hans debut blev svag, uppseendeväckande svag. Det erkändes nog allmänt, icke minst inom koalitionen själv. Den livliga personliga sympati, som väl de flesta

på goda grunder känna för Gunnar Hedlund, kunde inte lätta tyngden i detta allmänna konstaterande. Vad båtade då herr Skölds bildligt och bokstavligt mer än vanligt bredbenta framträdande?

Blixtoffensiv var det! Ja, statsministern menade, att man så litet hade anledning till klander mot regeringen härvidlag som fastmera till tacksamhet. Riksdagen hade ju fått icke mindre än fem dagar på sig — från lördagen till onsdagen! Man fick nästan det intrycket av herr Erlanders lundensiska vältalighet på den punkten, att hela historien icke minst vore att fatta som ett regeringens storsinta bidrag till den just pågående antijätkampanjen.

Paradoxalt nog blev det icke desto mindre statsministern, som, kanske omedvetet, kom att sätta in den hårdaste stöten emot herr Hedlund. Statsministern meddelade, att om bondeförbundets företrädare i regeringen verkligen hade motsatt sig den aktuella bilskatten, så skulle propositionen ha kastats i papperskorgen. Hrr Hedlund, Norup, Persson i Skabersjö och Nilsson i Spånstad ha alltså — som det så riktigt flerstädes i pressen omedelbart påpekades — det främsta ansvaret för att detta särskilt mot landsbygden riktade förslag genomdrivits. Det har senare försports, att just detta statsministerns meddelande lagt många pannor i bekymrade veck på bondeförbundsmötena i dessa dagar ute i orterna, där man har en smula svårt att följa med i svängarna i Stockholm och där man ännu inte glömt bf:s tappra kamp i våras mot den dubbla fordonsskatten.

Så kom remissdebatten den 30—31 oktober. Men, uppriktigt sagt, gasen hade nu gått ur ballongen. Inom båda de stridande lägren hade man förtagit sig veckan tidigare. Fältet var i det närmaste avbetat. Debatterna blevo visserligen långa, särskilt i andra kammaren. Publikerna fyllde troget läktarna timme efter timme, och uppe i Stora partilokalen följde en uppmärksam allmänhet via högtalare vad som förhades ett par trappor längre ner i huset. Dock, någon uppgörelse i stor stil i kamrarna blev det knappast. Generalrepetitionen var faktiskt mera lyckad än den egentliga premiären.

Som fallet numera är med våra remissdebatter spände diskussionen över hela fältet. Den pendlade mellan svartrosten och sjuk-sköterskekonflikten, mellan räntepolitiken och herr Skölds »frivilliga överenskommelser» med näringslivet. (»Und willst Du nicht mein Bruder sein, so schlag Ich Dir den Schädel ein.») Den berörde Polen-intermezzona och det ekonomiska nödläget vid universitet och högskolor. Och den kretsade kring den s.k. engångsinflationen och den reallönesänkning, d. v. s. standardsänkning, som vida grupper inom vårt folk ha att konstatera såsom ett resultat av den hittills förda ekonomiska politiken. O. s. v. Men naturligtvis dominerade de ekonomiska problemen.

Nye vägministern debuterade. Det var ett bekymrat anförande. Det räckte ej med mera pengar, sade herr Nilsson i Spånstad. Cruxet var arbetskraften, som blivit så sällsynt vid vägföretagen. När hörde man tidigare herr Nilsson i Spånstad se saken på det sättet? Har inte också han »gjort uttalanden»? Jo, då. Titta blott efter i hand-

lingarna! Men då var frågeställningen en annan, nämligen denna: Ge oss mera pengar, så ska vi nog klara vägarna! Men nu! Tung faller Skölds skugga även över Spånstads tidigare så soliga nejder. Martin Skoglund i Doverstorp gav talet en kylig kommentar och krävde mera beslutsamhet och kraft av vägministern. De, som till äventyrs observerade Spånstads fysiologi under Skoglunds anförande, undrade om Martin Skoglund ville vara elak, men det ville han kanske inte.

Från remissdebatten bör måhända också erinras om finansministerns fördomsfria avspisande av den överväldigande kritiken mot förslagen om kreditreglering och räntestopp. Han insinuerade, att kritiken möjligen kunde bero på att dessa lagförslag »låge närmare kapitalismens centrum» än liknande förslag inom andra områden. Debattinläggets karaktär påminner i någon mån om hans spirituella vändning i Malmöföredraget för en tid sedan. Herr Skölds socialdemokratiska publik drog, enligt vad lokalpressen förmäler, på smilbandet, när han leende förklarade, att han icke skydde att bedriva »revolverpolitik», om bankerna till äventyrs skulle vara svåra att komma till rätta med.

Vad skall nu ske? Hur ter sig framtiden? Allehanda rykten gå. De nya statsråden ha visserligen satt sig till rätta i sina fåtöljer. De sägas snabbt ha accepterat den inom kanslihuset traditionella vokabulären. De säga redan — berättas det — helt obesvärat »vi i departementet ha jämväl tagit under omprövning etc.» eller »vi i departementet vilja icke motsätta oss etc.» Men det är en sak. Vad mena kommittenterna ute i bygderna?

Underligt nog förefaller det, som om både socialdemokrater och bondeförbundare — i de lägre graderna alltså — allmänt spörja sig: Vad skulle egentligen hela den här historien vara bra för? Det där med »breddat regeringsunderlag» förstår sig gemene man inte riktigt på. Sköld har ju sagt — heter det på socialdemokratiskt håll — att »om det kniper, är Jag beredd att regera vidare med min två rösternas majoritet i de gemensamma voteringarna». Och en bättre jordbruksuppgörelse — låter det bland bönderna — hade vi förmodligen fått i alla fall.

Det har väckt uppmärksamhet, att vissa bondeförbundstidningar knorra rätt kraftigt. Nya Växjöbladet förklarar utan omsvep, att det snart måste stå klart för bondeförbundet, att det drogs in i regeringssamarbetet under falska förespeglingar, och att det fort nog kan bli en påfrestning, som spränger koalitionen. Och Kalmar Läns Tidning befarar, att herr Skölds självtillräcklighet kan leda till att det »snart kan bli slut med vänskapen». Å andra sidan karakteriserar Skånska Dagbladet, som i sin nya värdighet av biträdande regeringsorgan vill vara ännu duktigare än själva Morgon-Tidningen, oppositionens framträdande som »småskuret tjatande».

Olusten på vissa bondeförbundshåll ökas naturligtvis av medvetandet om att de fyra »egna» statsråden av alltför många tecken att döma inte — ännu i varje fall — av sina äldre kollegor i kanslihuset betraktas som riktigt fullviktiga medlemmar av K.M:ts regering.

Dagens frågor

Man frågar sig, om vi rent av fått en ministär efter engelsk modell med ett inre och ett yttre kabinett. Icke minst har det uppmärksamats, att vid regeringens överläggning den 7 november med LO om det ekonomiska läget och då särskilt löne- och prisutvecklingen K. M:t företräddes av icke mindre än sex socialdemokratiska statsråd plus en dito statssekreterare men ingen enda representant för koalitionsbrodern bondeförbundet, inte ens herr Hedlund i Rådomb, vilken dock i den första festytan kring den 1 oktober apostroferades som »vice statsminister». Händelsen påminner för resten om herr Skölds buttra tillkännagivande i bildebatten den 24 oktober, att han i god tid informerat stats- och handelsministrarna i saken. Även då höllos dii minores utanför. Herr Norup har skyndat meddela, att bftatsrådets frånvaro berodde på en »tillfällighet».

Och så till slut kvarstår som ett varaktigt intryck av vad som hittills tilldragit sig under den nya regimen följande: Finansministern visste vad han sade, när han för en tid sedan förklarade, att bondeförbundets inträde i regeringen inte skulle ändra någonting i den ekonomiska politiken. »Den ekonomiska politik», understök han, »som den föregående regeringen inlett, kommer att fullföljas», bortsett från »jämkningar i detaljer».

Kan man bygga en varaktig regeringssamverkan mellan socialdemokrati och bondeförbund på »jämkningar i detaljer»? Den frågan kommer säkert att under den närmaste tiden från skilda landsdelar mer än en gång brevlades avgå ej mindre till Rådomb och Norup (Pa Knislinge) än ock till Spånstad och Skabersjö.

Årets kyrko- Det allmänna kyrkomöte, som sammanträdde den 8 september och efter förrättat värv avslutades den 13 oktober, hade att pröva ett stort antal ärenden.

Här må i första hand erinras om kyrkomötets bifall till den nya religionsfrihetslagen. Visserligen föll själva grundprincipen, om det fria utträdet ur kyrkan, utanför vad som underställts kyrkomötets prövning, men de av kyrkomötet behandlade stadgandena voro intimt förbundna med nämnda princip. Såsom kyrkolagsutskottet i sitt betänkande över lagförslaget anförde, måste den nya religionsfrihetslagstiftningen bedömas mot bakgrunden av det läge som uppkommit, först genom den fortgående religiösa splittringen och sedan också genom en allt tydligare framträdande avkristning inom vårt folk, något som medfört, att betydande grupper fjärmats från den kyrka de enligt lag alltjämt tillhöra. En lagstiftning, som drager konsekvenserna av den skedda utvecklingen, öppnar än mer hotande framtidsperspektiv. Trots detta hade redan 1929 års kyrkomöte uttalat sin anslutning till det i den s. k. biskopsmotionen uttalade kravet på att fritt utträde ur kyrkan skulle medgivas. Detta berodde på att detta krav framstod som klart motiverat även utifrån kyrkans syn på sin religiösa uppgift. Dess tillgodoseende förutsattes ej skola medföra någon förändring av kyrkans principiellt folkkyrkliga samfundskarakter men däremot kunna medverka till att giva kyrkan en religiöst sett klarare utformning, vilket kunde bliva av positiv betydelse för

kyrkans verksamhet under förändrade villkor. Till dessa synpunkter anknöt vid årets kyrkomöte biskop Runestam i ett stort anförande, där folkkyrkoprincipen förklarades vara »nödvändig utifrån det allra innersta i kristendomen, Guds förekommande nåd, som går före allt vad människor äro och göra, tro och tänka och handla. Det är denna Guds förekommande nåd, som nödvändiggör kyrkans omfattning och utsträckning ända ut till de yttersta geografiska gränserna av landet och förbjuder gränsdragning i sinnevärlden mellan riktiga kyrkomedlemmar och andra, utanför stående eller ovärdiga. Alla i vårt land höra till folkkyrkan, hur mycket de än utträda: så ter det sig utifrån folkkyrkosynen, som noga liksom följer Guds egen förekommande kärleks uppsökande av alla människor. Den förekommande nåden förbjuder oss i barmhärtighetens namn att stänga ute någon och dömer oss för fariseism, om vi göra det. Den förekommande nåden går före allt vad människan gör, även före tron. Och den kan ha sitt grepp om människan, innan hon själv kan medvetet reagera för det. Därför är det att lägga sig i Guds nådeshandlande att dra gränser för kyrkan. Hon måste få sträcka sig lika vida som folket i vårt kristnade land och vara folkkyrka. Annat är oevangeliskt, lagiskt, moralistiskt, institutionalistiskt». Senare i debatten riktade emellertid redaktör Axel B. Svenson en skarp kritik mot denna kyrkosyn. Det vore enligt hans mening icke riktigt att ändra på kyrkobegreppen så att man finge *gratia universalis* till att betyda detsamma som att alla, som äro föremål därför, också äro kristna och medlemmar av kyrkan.

Såsom ärkebiskop Brilioth framhöll, sedan kyrkomötet fattat sitt beslut att godkänna det framlagda lagförslaget, torde de närmaste följderna av den nya ordningen kanske icke bliva alltför vittgående, men man kan ännu icke överblicka de praktiska verkningarna. Kyrkans ställning till staten förändras visserligen ej, men hennes ställning i samhället beröres på ett ganska djupgående sätt. Kyrkan »får icke och kommer icke att glömma, att hon likväl alltid har ansvar för hela vårt folks andliga välfärd». Ärkebiskopen slutade med att uttala förhoppningen, att den nya lagstiftningen skulle främja samdräkten mellan kyrkan och andra kristna samfund i vårt land.

I samband med religionsfrihetslagen hade Kungl. Maj:t även underställt kyrkomötet förslag om ändring av giftermålsbalkens bestämmelser om vigsel inom svenska kyrkan och om ändring i jordfästningslagen. Båda dessa frågor föranledde långa debatter i kyrkomötet.

Beträffande det sistnämnda förslaget förelåg enighet om att de nya bestämmelserna icke voro lyckliga. Kyrkolagsutskottet hade även framhållit detta. Utskottet hade emellertid inhämtat, att en utredning angående omarbetning av jordfästningslagen snarast kunde förväntas. Under dessa förhållanden hade utskottet ansett tillräckliga skäl icke föreligga för att kyrkomötet nu skulle motsätta sig de ändringar i jordfästningslagen, som riksdagen för sin del redan antagit. Sedan justitieministern i kyrkomötets plenum utlovat, att en utredning om en omarbetning av jordfästningslagen snarast skulle igångsättas, beslöt kyrkomötet efter votering antaga de nya bestämmelserna.

I anslutning till den föreslagna ändringen i giftermålsbalken hade

ett flertal motioner väckts angående vigsel av frånskilda och vad därmed äger samband. Såväl motionerna som debatten i kyrkomötet klaggjorde de allvarliga svårigheterna med nuvarande ordning och den starka oro, som därav föranletts bland präster och teologie studerande. Kyrkomötet beslöt att överlämna frågan till den av kyrkomötet tillsatta utredningsnämnden.

Utredningsnämnden är en betydelsefull nyhet i den nya kyrkomötesförfordningen, som för första gången tillämpades vid årets kyrkomöte och som för övrigt innebär en utökning av ledamöternas antal, ökat utrymme för lekmannaelementet och ett mera demokratiskt valsätt. Till utredningsnämnden kunna sådana ärenden överlämnas, i vilka kyrkomötet icke är berett att omedelbart fatta beslut. Medan kyrkomötet tidigare ofta varit ställt i valet mellan att besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t i ett ärende, som ej varit nog utrett, eller att avslå ett förslag, som dock syntes tänkvärt, har nu en ny väg öppnats.

Vid årets kyrkomöte överlämnades till utredningsnämnden även åtskilliga andra ärenden, bl. a. motioner angående diakoniens inorganisering i svenska kyrkan och skyldighet för större pastorat att anställa diakon eller diakonissa samt frågor rörande kyrkoåret, speciellt vad Marie Bebadelsedag beträffar.

Diakoniens fastare inorganisering i kyrkan är en fråga, som länge varit aktuell och vid skilda tillfällen varit föremål för utredning. Den motion av biskop Hultgren m. fl., som väckts vid årets kyrkomöte, sammanfattar, såsom vederbörande utskott framhållit, på ett instruktivt och representativt sätt den hittills förda debatten i ämnet och för samtidigt diskussionen framåt genom nya synpunkter och förslag, som säkerligen skola visa sig fruktbara.

Frågan om kyrkoåret uppkom i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts skrivelse med förslag till lag angående firandet av Marie Bebadelsedag, midsommardagen och allhelgonadagen. Enligt förslaget skola ifrågavarande helgdagar firas Marie Bebadelsedag å den söndag, som infaller under tiden den 22—28 mars eller, om denna söndag är palmsöndag eller påskdag, å söndagen före palmsöndagen, midsommardagen å den lördag, som infaller under tiden den 20—26 juni, samt allhelgonadagen å den lördag, som infaller under tiden den 31 oktober—den 6 november. Förslaget innebär alltså, att Marie Bebadelsedag ej längre skall utgöra en fristående helgdag. Vidare innebär lagförslaget, att tiden för firandet av midsommardagen och allhelgonadagen ändras så att antalet dubbelhelger ökas. Kyrkolagsutskottet ansåg, att det framlagda lagförslaget — särskilt beträffande Marie Bebadelsedag — medförde olägenheter ur kyrklig synpunkt. Utskottet fann emellertid icke någon framkomlig väg att undvika dem. Olägenheterna voro enligt utskottets mening icke heller så allvarliga, att de borde utgöra hinder för kyrkomötet att godtaga den föreslagna reformen, om vilkens lämplighet praktiskt taget enighet rådde mellan alla i ärendet hörda icke-kyrkliga instanser. Utskottet tillstyrkte därför godkännande av lagförslaget. Professor Sundberg hade dock i anförd reservation förklarat sig anse, att det, med hänsyn till den historiska och kulturella traditionen, borde vara lika uteslutet

att flytta midsommardagen, av kyrkan firad såsom Johannes döparens dag, från den 24 juni som det vore att flytta midvinterdagen, av kyrkan högtidlighållen som Jesu födelses dag, från den 25 december. I kyrkomötesdebatten uttalade rektor Envall sin anslutning till professor Sundbergs uppfattning. Tvådagarshelgerna vid midsommar och allhelgona skulle dessutom skapa en ny typ av helg med den stora dagen på lördag, varvid söndagen bleve annandag. »Vad jag nu särskilt ville fästa uppmärksamheten på är den genomgripande förändring, som förslaget innebär beträffande midsommardagen, jämte julen vår äldsta helg, vår stora nationaldag kunna vi säga, mera allmänt firad än 6 november och 6 juni. Det är inte bara traditionens ålder, som gör denna ändring betänklig, utan främst midsommar-dagens karaktär. Midsommardagen är inte bara Johannes döparens dag. Den är ett tecken på hur skickligt kyrkan under den första tiden förstod att anpassa sig efter de gamla helger, som folket hade. När solen stod som högst på himlavalvet och natten var som ljusast, då bröt människans känsla av beroende av naturens krafter fram, och ur denna instinktiva kontakt med naturen hämtade människan kraft och glädje. Man kan inte genom lagstiftning ändra tiden för solens upp- och nedgång. Men man kan ändra människans förhållande till naturens ordning, och denna ändring är vår kulturs frätande kräftsår. Allt blir så effektivt och praktiskt, men också så rotlöst och tråkigt. Den traditionsbundna frihet, varmed midsommar och jul gripa in i veckodagarnas vardagslunk, är släkt med växandets egen rytm, som icke sker mekaniskt lika utan vissa tider med omskapande snabbhet efter stilla vila. Den rytmen går det moderna rationaliserade arbetslivet miste om, och detta kommer att hämma sig. Har man ändrat tiden för midsommar, blir den naturliga följd, att nästa gång rationaliseras även julen på samma sätt.» Biskop Aulén sade sig ganska säker på att det icke kommer att väcka några särskilt glada känslor, att midsommarafton nu kommer att irra omkring någonstades i slutet på juni. Den stora svårigheten gällde emellertid Marie Bebdelsedag. För ögonblicket kunde man väl icke annat göra än godkänna vad kyrkolagutskottet föreslagit. Någon annan utväg syntes *för närvarande* ej framkomlig. Men frågan borde hållas vid liv. Biskop Aulén yrkade därför, att kyrkomötet med anledning av i ärendet väckta motioner måtte överlämna där berörda frågor rörande kyrkoåret, speciellt vad Marie Bebdelsedag beträffade, till utredningsnämnden. Detta blev efter lång debatt kyrkomötets beslut; annars bifölls utskottets hemställan.

Kungl. Maj:t hade i skrivelse till kyrkomötet anhållit om dettas godkännande av förslag till lag om domkyrkostyrelse. Sådan styrelse skulle enligt förslag finnas vid en var av domkyrkorna i Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö och Lund — de äldre domkyrkorna. I väckta motioner hade särskilda yrkanden rörande förvaltningen av domkyrkorna i Kalmar, Karlstad och Lund framställts. Enligt lagförslaget skulle den domkyrkorna tillkommande ovillkorliga förvaltningsrätten inskränkas till själva domkyrkobyggnaden med vad därtill hör. Ifråga om all annan domkyrkans egendom skulle

rätten för domkyrkorna att förvalta densamma bliva beroende av ett medgivande från Kungl. Maj:t. Kyrkolagsutskottet framhöll i anledning härav, att enligt annars allmänt gällande ordning utgångspunkten torde vara den, att ett rättssubjekt har förvaltningsrätten till sin egendom; är en inskränkning häri av någon anledning påkallad, gives en regel om inskränkningen. Utskottet fann det därför överraskande, att i förevarande lagförslag det motsatta betraktelsesättet kommit till uttryck. Den i lagförslaget upptagna sammansättningen av domkyrkokostyrelsen — biskopen, domprosten samt en av domkyrkoförsamlingen och två av Konungen utsedda ledamöter — föranledde från utskottets sida den anmärkningen, att det kunde räcka med en av Kungl. Maj:t utsedd ledamot. Även i övrigt hade utskottet åtskilliga anmärkningar mot det kyrkomötet förelagda lagförslaget. Utskottet hemställde därför, att kyrkomötet skulle förklara sig icke kunna godkänna nämnda lagförslag utan anhålla hos Kungl. Maj:t om utarbetande av ett nytt förslag med beaktande av utskottets synpunkter. Denna utskottets hemställan bifölls av kyrkomötet.

Givetvis gav den debatt om kyrkomötets befogenheter, som under tiden närmast före kyrkomötets sammankallande förts såväl i pressen som på andra håll, starkt genljud i kyrkomötet. I en massmotion av biskop Giertz och ett tjugotal andra ledamöter gavs uttryck åt den oro, som uppkommit genom att kyrkomötet skjutits åt sidan vid utfärdande av nytt prästlönereglemente och vissa andra författningar berörande prästerskapets avlöningsförhållanden. Det syntes enligt motionärernas mening uppenbart, att Kungl. Maj:t genom detta sitt förfarande frångått den konstitutionella praxis, som tidigare varit gällande, och därigenom försatt kyrkomötet i ett läge, som kunde komma att innebära en väsentlig inskränkning av dess hittillsvarande medverkan i utgestaltningen av den svenska kyrkans rättsordning. Beträffande det nuvarande rättsläget framhöll motionärerna, att författningar, som tillkommit under kyrkomötets medverkan, icke kunna upphävas eller ändras utan att kyrkomötet beredes tillfälle att medverka i samma utsträckning som förut. I fråga om kyrkans ekonomi och förvaltningen av dess egendom borde kyrkomötet jämte riksdagen medverka enligt den praxis, som iakttagits sedan den grundläggande lagstiftningen på detta område tillkom år 1910 och som undantagslöst respekterats fram till år 1936. Vidare borde kyrkomötet äga beslutanderätt i fråga om kyrkans böcker. Genom den nya dissenterlagstiftningen aktualiserades emellertid enligt motionärernas uppfattning även vissa andra problem. Det kunde sålunda ifrågasättas, om icke en del bestämmelser, som nu tillhöra kommunallagarna, rätteligen borde tillhöra kyrkolagsområdet. Hit hörde exempelvis bestämmelserna om kyrkoråden i deras egenskap av kyrkliga organ med församlingsvårdande uppgifter, deras sammansättning, deras uppgifter i församlingarna m. m. Även de frågor, som berörde den kyrkliga indelningen, borde regleras med kyrkomötets medverkan. Slutligen påpekades behovet av vidgad initiativrätt för kyrkomötet, innebärande en möjlighet att framställa önskingar icke endast till Kungl. Maj:t utan också till de centrala kyrkliga styrelserna och biskops-

mötet. Motionen utmynnade i en hemställan till kyrkomötet att i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att kyrkomötet icke kunnat frånträda sin tidigare uttalade uppfattning, att den nya prästlöneregleringen för sitt genomförande bort kräva kyrkomötets samtycke. Vidare borde kyrkomötet i den underdåniga skrivelsen anmäla sina föreställningar och önskningsar, att kyrkomötet i framtiden måtte bibehållas vid sin rätt att medverka i författningsregleringar på det kyrkliga området i den utsträckning, som betingas av hittills gällande rättsläge. Kyrkomötet borde slutligen anmäla sin önskan, att i samband med den pågående utredningen om kyrkomötets befogenheter även måtte beaktas önskvärdheten av de jämkningar i desamma, som angivits i motionen. På förslag av kyrkolagsutskottet beslöt kyrkomötet utan votering, att i anledning av motionen i skrivelse till Kungl. Maj:t framföra angelägenheten av att vad som anförts i motionen beaktades vid den pågående utredningen rörande kyrkomötets grundlagsenliga befogenheter. Härigenom ansågos även två likartade motioner, som väckts av ett tiotal andra kyrkomötesledamöter, vara besvarade.

I en annan massmotion av biskop Anderberg och ytterligare 28 ledamöter, bl. a. den nuvarande eklestikministern, aktualiserades en annan brännande fråga, nämligen den pågående pastoratregleringen. I motionen framhölls, att skäl finnas för den pågående översynen av pastoratsindelningen. Förändrade förhållanden framför allt genom befolkningens omflyttning och kommunikationernas utveckling kräva en omställning av kyrkans organisation, så att denna i varje situation erhåller största möjliga effektivitet. Motionärerna ansågo därför ofrånkomligt, att icke endast de stora stockholmsförsamlingarna delas utan även att andra storförsamlingar i olika delar av landet, särskilt i Norrland, erhålla en mera tillfredsställande organisation. På andra orter torde indragningar icke kunna undvikas, men stor hänsyn borde tagas till vederbörande församlings önskemål att få behålla prästerlig tjänst eller söndaglig högmässa. Två församlingar, som var för sig äro tillräckligt stora för att motivera anställande av en präst, syntes böra organiseras såsom två självständiga pastorat med vardera sin kyrkoherde, icke som ett pastorat med kyrkoherde och komminister. Kontakten mellan präst och församling vore nämligen bättre i ett enpräst-pastorat. Vid genomförande av pastoratsregleringen borde hänsynen till det kyrkliga arbetets krav vara avgörande. Det borde eftersträvas, att högmässa varje söndag kunde hållas i envar församlingskyrka. Särskilda utskottet gjorde i sitt betänkande med anledning av motionen vissa uttalanden av principiell art i huvudsaklig anslutning till de synpunkter, som anförts av motionärerna, samt hemställde, att kyrkomötet i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att dessa uttalanden överlämnades till pastoratsindelningssakkunniga för beaktande. Detta blev kyrkomötets beslut.

Slutligen må nämnas, att kyrkomötet efter motion av biskop Malmeström beslutit anhålla hos Kungl. Maj:t om åtgärder för att åvägbringa en provöversättning av Nya testamentet och Psaltaren till svenska. Motionären framhöll att, även om 1917 års bibelöversättning

varit ett i hög grad erkännansvärt arbete, det nu vore uppenbart, att läget inom exegetiken och närgränsande vetenskaper sedan 1917 och decennierna dessförinnan mycket förändrats. En epok hade försvunnit och en annan hade kommit i stället. Beredningsutskottet underströk i sitt betänkande liksom motionären att, sedan 1917 års översättning gjordes, utvecklingen inom bibelvetenskapen och språkvetenskapen medfört viktiga förändringar i uppfattningen av de bibliska böckernas innehåll och form. De vinningar, som gjorts, borde så långt som möjligt göras tillgängliga för hela vårt folk. Utskottet tillstyrkte därför bifall till motionen. I kyrkomötesdebatten framhölls, att det här helt enkelt gällde att tillgodose ett sanningskrav. Man vore skyldig att giva svenska folket den klaraste, riktigaste och bästa bibelöversättning, som kunde åstadkommas. Kyrkomötet beslöt i enlighet med motionen och utskottets hemställan att anhålla hos Kungl. Maj:t om åtgärder för åvägabringande av den föreslagna provöversättningen.

Churchill kommer tillbaka. Den konservativa segern i det brittiska parlamentsvalet har avlägsnat den sista demokratiska socialistregeringen i Europa utanför Skandinavien från makten. Efter över sex år i opposition — en för Tories ovan ställning — ha de konservativa åter regeringsmakten och Churchill har fått sin personliga upprättelse för valnederlaget 1945.

Den konservativa segern i år var mycket knapp. I själva verket fick Labour fler röster än de konservativa. För arbetarpartiet avgåvos 13 911 500 röster och för de konservativa 13 708 733. Att de konservativa det oaktat fingo 321 mandat mot endast 295 för Labour beror på olika omständigheter, delvis av rent valteknisk natur, som här icke kunna beröras. Bl. a. valdes fyra konservativa på Irland utan någon motkandidat och alltså utan omröstning. Liberalerna samlade 723 550 röster, men fingo — på grund av det brittiska valsysteemets kända missgynnande av alla småpartier — endast sex kandidater invalda i underhuset. Kommunisterna försvunno nästan helt ur väljarsiffrorna liksom redan förut ur underhuset.

I jämförelse med fjolårets val ha de konservativa vunnit 23 mandat och Labour förlorat 19. Liberalerna förlorade tre av sina förut nio underhusplatser. Av de tre mandat, som icke gingo till något av dessa tre partier, togo de irländska nationalisterna som vanligt två, medan det återstående erövrades från de konservativa Ulsterunionisterna av en kandidat med partibeteckningen »Irish Labour», ett parti vilket liksom nationalisterna har sin förankring söder om gränsen mellan Nordirland och den irländska republiken (Eire).

Förändringarna i underhusets sammansättning äro sålunda tämligen obetydliga. Delvis bero de på att en viss allmän förskjutning har skett från vänster till höger. Denna är dock långt obetydligare än vad opinionsundersökningarna före valet gävo vid handen och inskränker sig sannolikt till omkring en halv procent. Av större vikt är, att de konservativa i de kretsar, där liberalerna i år avstått från att föra

fram kandidater, synas ha fått omkring hälften av de röster, som förra året tillföll liberala namn.

Oktobervalet 1951 har på nytt bekräftat den överraskande iakttagelse, som kunde göras efter fjolårsvalet, att det också under ett tvåpartisystem med majoritetsval i enmansvalkretsar ingalunda är givet, att en regering skall få en fast och arbetsduglig majoritet. Detta förhållande undanskymdes delvis 1950 på grund av liberalernas manstarka uppträdande. I år är bekräftelsen praktiskt taget fullständig, ty blott ett hundratal av de 625 valkretsarna hade mer än två kandidater att välja mellan. Storbritannien befinner sig sålunda i dag i ungefär samma situation som Sverige med sitt flerpartiväsen och sina proportionella val; socialister och antisocialister äro i stort sett jämnstarka.

Även om labour nu förlorat regeringsmakten, har partiet, såsom framgår av valsiffrorna, icke lidit något allvarligt nederlag. Därest motsättningarna mellan partiets moderata och vänstersocialister icke leda till öppen brytning, har det ett utomordentligt starkt utgångsläge vid nästa val.

Anledningen till att parlamentet upplöstes i år var som bekant, att den majoritet Attlee sedan 1950 haft att stödja sig på, omkring ett halvt dussin mandat, var för knapp för att ge den brittiska regeringen styrka och auktoritet utåt och inåt. Även om valets syfte alltså icke helt nåtts, anses dock de konservativas styrka i underhuset vara tillräcklig — i all synnerhet som de kunna räkna med stöd från den lilla liberala gruppen i viktigare frågor — för att nödtorftigt göra partiet regeringsdugligt.

Att Churchill är fullt medveten om att hans egen majoritet är i svagaste laget, är uppenbart. Efter att ha erhållit uppdraget att bilda en ny regering blev en av hans första åtgärder att försöka knyta det liberala partiet till sin ministär. Den liberale ledaren, Clement Davies, avböjde dock erbjudandet om en regeringspost, varför Churchill, liksom när han efter krigskoalitionens upplösning 1945 bildade sin »caretaker»-regering, utslutande varit hänvisad till sitt eget parti och till partilösa experter, som varit villiga att inträda.

De enda egentliga överraskningarna i Churchills ministerlista äro, att dylika partilösa experter fått viktiga nyckelposter i kabinettet. Främst gäller detta om två av Churchills personliga medarbetare under det andra världskriget, hans stabschef generalen lord Ismay (nu dominionminister) och hans främste vetenskaplige rådgivare lord Cherwell (tidigare känd som professor Lindemann), vilken förmodas ha fått till uppgift att samordna vetenskaplig forskning och utveckling. Övriga namn i listan på den inre regeringskretsen tillhöra i stort sett beprövade konservativa medarbetare i Churchills första regeringar. Eden har återvänt till Foreign Office och är, i egenskap av partiets »åldrande kronprins», även vice premiärminister. Den utomordentligt viktiga posten som finansminister har anförtratts åt R. A. Butler, undervisningsminister i krigskoalitionen och därmed även ansvarig för den stora undervisningsreformen 1944. Genom sin utnämning till chef för finansministeriet framträder han nu såsom den som

Dagens frågor

efter Eden står närmast i tur i partisuccessionen. Andra erfarna partiveteraner, som nu åter sitta på regeringsbänken, äro Oliver Lyttelton (kolonialminister), Maxwell Fyfe (inrikesminister och minister för Wales), Harold Macmillan (minister för byggnads- och kommunalärenden), Harry Crookshank (hälsovårdsminister och underhusledare), lord Salisbury (lord privy seal och ledare i överhuset) och lord Woolton, krigsårens framgångsrike livsmedelsminister, vilken nu i egenkap av »Lord President of the Council» skall samordna försörjnings- och jordbrukspolitiken. Den ej minst i rådande läge kritiska arbetsministerposten har anförtrotts åt sir Walter Monckton, berömd som jurist men färsk som parlamentariker.

Den nya konservativa regeringen tillträder i en för Storbritannien mycket prekär situation. Landet befinner sig mitt uppe i en ekonomisk kris av minst samma omfattning som de båda tidigare efterkrigskriserna, 1947 och 1949. I sitt första stora underhusanförande efter valet har premiärminister Churchill understrukt lägets allvar och framhållit, att hans regering icke kommer att tveka att tillgripa impopulära åtgärder för att återställa balansen i landets ekonomiska liv.

En finländsk tidsspegel. En fråga, som Finlands riksdag — liksom dess regering och lagberedande instanser — ofta ställts inför är, om en proposition skall behandlas som ett ordinärt lagförslag, vilket kan läggas vilande blott ifall »minst en tredjedel av riksdagens samtliga medlemmar» (dvs. 67 riksdagsmän) önskar det eller om förslaget måste betraktas såsom tangerande principer, fastslagna i gällande grundlagar. I förstnämnda fall tillämpas § 66 i riksdagsordningen, i det senare fallet § 67, som gäller »stiftande, ändring förklaring eller upphävande av grundlag». Ett förslag hörande till den senare kategorin kan vid den tredje plenarbehandlingen godkännas att vila med enkel majoritet till första efter val sammankommande lagtima riksdag. Vid denna nya riksdag skall det omfattas av minst två tredjedelar av de avgivna rösterna för att bli giltigt.

Under Finlands nyaste historia har det emellertid ofta hänt, att grundlagsbetonade förslag krävt avgörande omedelbart, utan att man haft tid att vänta på en nyvald riksdags beslut. En dylik situation är också förutsedd i riksdagsordningen, som stadgar, att ifall minst fem sjättedelar av de avgivna rösterna förklara, att ett lagförslag är brådskande, så skall detta avgöras såsom om en nyvald riksdag vore i funktion. Efter det förslaget konstaterats vara brådskande, skall det alltså godkännas med minst två tredjedelar av de avgivna rösterna, alldeles som fallet är efter ett mellanliggande val.

Alldeles klart har det inte städse varit, om ett förslag borde betraktas såsom grundlagsbetonat eller inte. I vissa, måhända i det stora flertalet fall, har det varit uppenbart, att reglerna för den kvalificerade majoriteten måste iakttagas. Efter mera än 30 års erfarenheter har dock en praxis utbildat sig, som gör, att man med ledning av, hur man handlat tidigare, med rätt stor säkerhet anser sig kunna fastslå kvalitetskravens giltighet. Anmärkningsvärt är emellertid, att den ju-

ridiska litteratur, som i Finland behandlar statsförfattningens tillämpning, är tämligen fattig på upplysningar om den nämnda 67 paragrafens tillämpning. Sakkunniga bedömare ha klagat över denna brist på material, vars hopbringande skulle kräva rätt mycket arbete, innefattande bl. a. en finkamning av lagberedningens och riksdagens handlingar. Det säger sig självt, att en dylik uppgift skulle beröra en del väsentliga spörsmål av såväl teoretisk som praktisk art. För riksdagens talman, för alla regeringsledamöter, för alla riksdagsmän och naturligtvis för alla medborgare med intresse för konstitutionella problem, skulle en sådan kartläggning vara ytterst värdefull.

I det fjärde häftet detta år av den finskspråkiga tidskriften *Lakimies* (»Juristen»), organ för den finskspråkiga juridiska föreningen har professor V. Merikoski gjort en sammanställning, som avser att åskådliggöra, huru stadgandena om lagändringar, som äro av grundlagsnatur, blivit tillämpade. Själva uppsatsen består mest i en förteckning över vilka dessa ändringar varit under olika år sedan den gällande regeringsformens tillkomst (år 1919). Författarens kommenterande text är ganska fåordig. Av översikten framgår emellertid, att de lagstiftningsåtgärder, som ha beröring med grundlagen, voro jämförelsevis många (17 st.) under det skicksedigra året 1919 för att sedan visa en klar nedåtgående tendens. År 1923 voro dessa ändringar icke fler än 2. Den lägsta punkten nåddes år 1929, då ingen sådan lagstiftningsåtgärd vidtogs. Under så gott som hela decenniet mellan 1920 och 1929 var den årliga siffran lägre än 10. Någon avsevärd ökning kunde inte heller konstateras under 1930-talet; man rörde sig på en marginal mellan 5 och 10 lagar av det antydda slaget. Men år 1939 är man redan uppe vid siffran 19. Det förestående kriget började ge sig tillkänna även i riksdagens protokoll. Två år senare hade man kommit upp till 33 fall. Det var naturligtvis krigslagstiftningen och hela det komplex av statsåtgärder, som kriget förde med sig, som gjorde, att man såg sig nödsakad att allt oftare tillämpa riksdagsordningens 67 paragraf.

Året 1941 betecknar dock inte någon höjdpunkt i detta avseende. Fyra år senare, d. v. s. år 1945, hade kurvan stigit ytterligare, till 42. Sedan började småningom en återgång. För året 1947 registreras en så låg siffra som 24 och år 1949 var man nere vid 19, alltså föga mer än vad som konstaterades under regeringsformens första år. Beaktar man de undantagsförhållanden, som rått i Finland efter år 1939, får man medge att antalet dylika ärenden under år 1950, som icke är högre än 13, ter sig nästan rekordmässigt ringa. Åtskilliga av de lagar, som tillkommit under de svåraste krigsåren, hade upphört att gälla och icke blivit förnyade, beroende antingen på att de fungerande regeringarna inte gjort förslag i den riktningen eller på att riksdagen vägrat acceptera avlätna propositioner.

Går man igenom den av professor V. Merikoski uppgjorda förteckningen, kan man inte undgå att fästa sig vid, att det stora flertalet av de lagändringar, som vidtagits i den ordning som gäller beträffande grundlagarna, haft eller har sammanhang med vapenstillståndet, fredsslutet, krigsskadeståndet, den förflyttade befolkningens

placering och regleringen av det ekonomiska livet över huvud taget. Man har uppenbarligen satt sin ära i att iakttaga regeringsformens och riksdagsordningens bestämmelser, även då lagändringarna endast i vissa detaljer tangerat stadganden, som varit av grundlagsnatur.

Väst på offensiven. I föregående häfte av Svensk Tidskrift gavs under rubriken **Storpolitisk höst** (sid. 496 ff) en kortfattad skildring av den politiska och diplomatiska aktivitet, som västmakterna under energisk ledning av USA ha utvecklat under de senaste månaderna. Från att obesträtt ha innehaft initiativet i det kalla kriget och utnyttjat det lika skickligt som hänsynslöst har Öst genom en serie av politiska framstötter från Väst tvingats över på defensiven. Motåtgärderna ha präglats av en överraskande tafatthet och inte i något mera betydelsefullt sammanhang förmått hindra Väst att genomföra sina avsikter. Framstötarna ha riktats mot de mest framträdande svagheter i anslutning till järnridån — Japan, Mellersta Östern, Grekland och Turkiet, Jugoslavien och Västtyskland. Trots de uppenbara riskmoment, som ligga inneslutna bl. a. i den persiska oljekonflikten och i den svåra egyptiska krisen, ha resultaten inneburit en framflyttning och ett säkrande av Västs positioner. Till dessa politiska framstötter har så kommit den propagandaattack, som hittills avsatt de på olika sätt framförda freds- och nedrustningsförslagen vid FN:s generalförsamling i Paris. Valutgången i England har på sitt sätt bidragit till att stabilisera Västs politiska offensivställning.

Måhända mindre uppmärksamman men i sak minst lika betydelsefull är emellertid den omställning från defensiv till offensiv, som präglar Västs åtgärder på det militärpolitiska och det rent militära området. I själva verket är det väl så, att de nu småningom växande resultaten av rustningsansträngningarna i Väst ge förklaringen till det nya inslaget i det kalla kriget. Förhandlingsvägen har ju alltjämt visat sig oframkomlig — och så går man nu utan tvekan den andra vägen, upp- rustningens väg.

Men svårigheterna äro stora. Trots de väldiga ansträngningarna komma de rent militära resultaten långsamt och ojämnt. Det försprång, som nu måste inhämtas, särskilt i fråga om landstridskrafter och taktiskt flyg, är så stort, att man tidigast mot slutet av 1953 kan våga räkna med åtminstone relativ trygghet mot överraskande anfall. Och detta endast under förutsättning, att alla verkligen taga på sig sin fulla del av bördan. Det är mot denna bakgrund man bör se de slitningar, som på senare tid framträtt mellan det starkt pådrivande USA och vissa av Atlantunionens stater. En annan svaghet, ja rentav risk, ligger ju i det faktum, att praktiskt taget alla rustningsåtgärder av verklig betydelse i hela Väst äro beroende av hjälp från USA — med alltmera målmedvetet biträde av Canada.

På det europeiska avsnittet av den världsomspännande fronten har det militärpolitiska läget i väsentliga avseenden stabiliserats. Atlantunionens kommandoförhållanden äro nu i stort sett reglerade och möjliggöra praktiska förberedelseåtgärder. Greklands och Turkiets anslutning innebär ökad säkerhet för Medelhavsområdet. Vapenhjälpen till

Titos Jugoslavien minskar risken för ett isolerat satellitanfall däremot och bör väl i praktiken tolkas så, att Jugoslavien de facto upptagits i Västs frontlinje. Förberedelsearbetet i Francos Spanien har redan resulterat i praktiska åtgärder, t. v. utan mera framträdande politiska följdverkningar. Egyptens uppsägning av 1936 års militäravtal med Storbritannien kom som ett besvärande hinder för de redan inledda förhandlingarna om en Mellersta Östernpakt, men arbetet härför bedrivs med stor energi. En positiv lösning i en eller annan form är redan säkerställd, men omfattningen och det praktiska värdet äro ännu ovissa på grund av oklarheten kring Egyptens, de övriga arabländernas och Israels hållning. Oberoende härav inorganiserar nu hela detta högkänsliga område i den gemensamma försvarsplanläggningen. En blick på kartan över dessa trakter visar med påträngande klarhet, hur viktigt det ur Västs synpunkt är, att den persiska oljetvisten löses i positiv riktning. Frågan om Västtysklands upprustning slutligen, den väsentligaste i detta sammanhang, mognar långsamt. Den preliminära militära planläggningen tar sikte på 12 armédivisioner, 2000 flygplan och en lätt marin på omkring 200 fartyg och rörligt kustartilleri. Men trots en rad förberedande politiska åtgärder och trots energiska påtryckningar från USA är vägen säkerligen ännu lång, innan en ny västtysk krigsmakt sett dagen.

I Fjärran Östern har motsvarigheten till det västtyska militära problemkomplexet redan lösts genom Japans fred och påbörjade återupprustning. Försvarsallianserna USA—Japan, USA—Filippinerna och USA—Australien—Nya Zeeland äro uppenbarligen milstolpar på vägen mot en Fjärran Östern-union av i stort samma konstruktion och militärpolitiska innebörd som Atlantunionen i väster. I samma riktning verkar den ökande amerikanska hjälpen åt Chiang Kai-sjek på Formosa; aktuella förslag omsluta inte mindre än 300 milj. dollar, dvs. mer än hela den svenska försvarsbudgeten.

Det mest offensiva inslaget i den pågående militära verksamheten är emellertid utbyggnaden av Västs, dvs. i praktiken USA:s, världsomspännande system av flyg- och flottbaser. Stor aktivitet i detta syfte råder just nu på Grönland (bl. a. den nya storbasen i Thule på nordvästra delen av ön, halvvägs mellan New York och Murmansk), på Island, i England, Frankrike, Västtyskland, Spanien, Nordafrika, Turkiet, Australien, Filippinerna och Japan — förutom stora arbeten på den amerikanska kontinenten. Bilden kompletteras av sjudande verksamhet inom det strategiska flyget, bl. a. i syfte att få fram modernare flygplantyper än den relativt åldriga B 36, och av atombombförsöken i Nevadaöknen.

Verksamheten inom Västs stater har alltså uppenbarligen fått en mera offensiv inriktning. Efter långa år av appeasementpolitik och fruktlösa ansträngningar att förhandlingsvägen nå ett drägligt läge i världen börjar nu den växande militära styrkan ge hållbart underlag för en mera aktiv politik. Koreakrigets utbrott betecknar den stora vändpunkten i efterkrigstidens utveckling. Men spänningen är oförminskad och riskerna för ett krigsutbrott alltjämt stora. Västs ytterligt begränsade lantmilitära resurser äro i alltför hög grad

Dagens frågor

bundna till sekundära uppgifter i Korea, Hongkong, Indokina, Malacka, Egypten, Trieste och som ockupationstrupp. Rörliga fältarméer av tillräcklig styrka och kvalitet för att motväga Östs krigsberedda 250 divisioner existera ännu icke.

I dåligt sällskap. Förenta Nationernas generalförsamling beslöt den 13 november att även detta år avvisa förslaget om att den kommunistiska regimen i Peking skulle representera Kina inom FN i stället för den nationalistiska regeringen på Formosa. Det är värt att uppmärksamma, att den minoritet, som röstade till Pekingregeringens fördel, denna gång hade krympt från 16 röster till endast 11. Man har att häri se den naturliga och spontana reaktionen mot de kinesiska kommunisternas åtgöranden i Korea och mot FN-armén därstädes, enkannerligen mot dess tillfångatagna medlemmar.

Men det ur svensk synpunkt mest anmärkningsvärda i denna votering är, att elvamannagruppen utom av själva kommunistblocket bestod av Burma, Guatemala, Indien, Indonesien, Israel och Sverige. Inte ens sådana stater som Egypten, Saudiarabien och det titokommunistiska Jugoslavien gingo nu längre än till att nedlägga sina röster, medan England och Norge, trots att de liksom vi upprätthålla diplomatiska förbindelser med Peking, röstade med Förenta staterna och den överväldigande majoriteten inom församlingen.

Redan listan över de få stater, som intogo samma ståndpunkt som Sverige, är ägnad att väcka djup beklämning; förundran är det tyvärr inte längre möjligt att känna inför vissa sidor av hr Undéns utrikespolitik. Men värre äro de konsekvenser, som Sveriges namn i en dylik förteckning måhända kan framkalla på amerikanskt håll. De kinesiska kommunisternas hållning till FN själv, till de enklaste mellanfolkliga rättsreglerna och — här avses behandlingen av krigsfångar — till de allra elementäraste humanitära principerna är så flagrant och så allmänt känd, att man har svårt att fatta, hur vår nuvarande utrikesledning vill taga på sig att på detta sätt utmana det världssamvete, som till äventyrs ännu kan existera. Englands och Norges hållning visar, att det på intet sätt kan ha varit nödvändigt av något slags formella skäl. Med vår i och för sig ej alldeles odiskutabla ställning i förbundets invalsfrågor — att alla föreslagna böra accepteras — har det heller intet gemensamt, eftersom det här inte var fråga om ett inval utan om ett ställningstagande till vilkendera kinesiska regeringen, som bör ha säte i FN — den hittillsvarande representanten eller den regim, som för krig mot FN i Korea.

Sveriges plats är inte bakom en moralisk järnridå.

Särskilda Stockholmslöner för statstjänarna? Statens, särskilt dess affärsdrivande verks, svårigheter att rekrytera personal i Stockholm ha sedan någon tid tilldragit sig ökad uppmärksamhet. Olika statstjänargrupper ha framställt krav på ett »Stockholms-tillägg» under åberopande av att de i huvudstaden stationerade statstjänarna måste anses ogynnsamt ställda i jämförelse med de i landsorten placerade. De senare ha naturligtvis protesterat; även de känna dyrti-

dens tunga börda och anse icke sin ställning bättre än huvudstads-kollegernas. Bakom dessa framställningar och denna motsatsställning döljer sig ett intressant dyrortsproblem, där principiella rättvisefunderingar konfronteras med levande realiteter. Det kan inte skada att något belysa problemets innebörd.

Under inflytande av en tämligen allmänt spridd och accepterad uppfattning att landsorten och särskilt landsbygden varit misshandlad i dyrortshänseende, främst i förhållande till Stockholm, ha statsmakterna under senare tid medvetet sökt minska den officiella dyrortsgraderingens spännvidd. Redan genom nu gällande dyrortsgruppering med dess 16 % spännvidd mellan högsta och lägsta ortsgрупп nedplacerades huvudstaden relativt sett i förhållande till övriga orter, och de officiella signalerna peka snarast mot en ytterligare nedpressning av Stockholms relativa placering. Officiella utredningar om levnadskostnadernas storlek på olika orter ha ansetts giva stöd för denna politik.

Statsmakterna ha förutsatt, att deras dyrortspolitik skulle vinna efterföljd av andra arbetsgivare. Man har velat föregå med gott exempel för att visa vägen för andra. Målet har också nåtts i viss utsträckning. Kommunerna ha anpassat sina löneplaner för både tjänstemän och arbetare efter statens dyrortsgruppering. Och i ett stort antal fall ha också avtalen på den privata arbetsmarknaden följt efter. Undantagen äro emellertid viktiga. Vissa avtal innehålla sålunda en särskild ortsgрупп för Stockholm ovanpå de övriga. Andra avtal äro visserligen konstruerade så att tidlönen följer dyrortsgrupperingen, men den verkliga *inkomsten* enligt dessa avtal följer på grund av ackordslöner o. d. ingalunda samma princip. Med ledning av officiell lönestatistik kan man utan svårighet påvisa, att spännvidden inom många, betydande avtalsområden ingalunda är 16 % utan ligger omkring 25—30 %. Statsmakterna ha alltså icke lyckats i sin avsikt att förmå den privata arbetsmarknaden att följa det höga föredömet.

Innebörden härav får anses vara, att en gång utbildad marknadslönenivå inte kan rubbas enbart genom att staten tillkännager och för egen del tar konsekvenserna av en viss uppfattning om dyrortsgrupperingens utseende. Om utredningarna angående levnadskostnadernas storlek kunna anses motivera den statliga dyrortspolitiken, synes man vara nödsakad att konstatera, att de statistiskt uppmätta levnadskostnadsrelationerna inte ensamma bestämma den relativa marknadslönenivån. Denna synes alltså i så fall vara påverkad av andra faktorer. I annat fall skulle man nödgas till den hädiska funderingen, att dyrortsteoretikerna möjligen förbisett någon väsentlig omständighet vid sina levnadskostnadsspekulationer. Såvida man inte vill beskylla arbetsmarknadsparterna å ömse sidor för stelbent konservatism, ligger väl f. ö. den eventualiteten nära till hands, att arbetsmarknadsparternas uppfattning om och erfarenheter av levnadskostnaderna avviker från den officiellt torgförda meningen.

Härmed må förhålla sig hur som helst. Kvar står att marknadslönerna inte stämma överens med den officiella dyrortsgrupperingen,

och att staten därför har särskilt besvärliga rekryteringsproblem just i Stockholm. Man frågar sig, om detta tillstånd rimligen bör få bestå. Det kan inte gärna vara lämpligt att staten — såsom på kollektivavtalsområdet torde förekomma — tvingas att genom diverse konstgrepp vid sidan av avtalen söka en anpassning till marknadslönen i Stockholm. Och det förefaller att vara tämligen irrationellt att av denna anledning vidta en på samtliga dyrorter verkande löneförhöjning. Resultatet härav skulle säkerligen blott bli, att den allmänna lönenivån ute i landet — för att hindra att staten sög till sig arbetskraft från den privata marknaden — anpassades efter höjningen med åtföljande uppjustering även av Stockholms-nivån. Staten skulle på så sätt inom kort få tillbaka sitt Stockholms-problem på en högre nivå.

Mot denna bakgrund kan man med skäl fråga sig, om det finns någon anledning att alltför dogmatiskt hålla på det härskande dyrortstänkandet, när detta nu visat sig rimligt dåligt med det utslag som den reella marknadslönenivån visar. Vore det inte bättre att ta det praktiska livets fingervisningar ad notam och söka placera erforderliga löneökningar på så sätt att man på längre sikt verkligen får nytta av sina utlägg?

Resonemanget verkar förmodligen avskräckande på den som levt sig in i tanken, att Stockholm även med nuvarande dyrortsgruppning är mest gynnad ort. Att Stockholm uppvisar rekryteringsproblem som saknas på flertalet andra orter lär dock inte kunna bestridas. Skall man då för att söka lösa dem vara tvungen att släppa till stora summor till orter, där sådana problem inte äro aktuella, med risk att lösningen inte blir bestående utan blott gör Stockholms-problemet mera dyrlöst?

Ortsgrupperingen tjänar numera många syften. Kanske skulle man kunna få fram en syntes av de olika synpunkterna på dyrortsproblemen på så sätt, att man inte skär alla dessa problem över en kam utan söker särbehandla de grupperingar som sammanhånga med marknadslönen och låter de principiella rättviseidéerna dirigera övriga områden.